

Archief van Jef Van Extergem (1898-1945)

Josée De Clerck en Martine Vermandere
departement Archief AMSAB-CLM

Jef Van Extergem werd geboren in Dendermonde, maar groeide op in Antwerpen. Daar kreeg hij zijn eerste politieke scholing bij de Socialistische Jonge Wacht. Hij was ersecretaris van 1913 tot 1919 en werkte mee aan het tijdschrift *De Jonge Socialist*.

Begin 1916 kwam hij als bediende terecht bij de krant *Het Vlaamse Nieuws*, de activistische opvolger van de vooroorlogse liberale *Vlaamse Gazet*, die de spreekbuis geworden was van de groep rond dr. August Borms. Tot het einde van de oorlog schreef hij onder de schuilnaam 'demon' en in zijn artikels pleitte hij voor een zelfstandig socialistisch Vlaanderen.

Eind 1916 werd binnen de SJW-Antwerpen overgegaan tot het oprichten van een Vlaamsch Sociaal-Democratisch Arbeidersgemeenschap (VSAG). Doel was te ijveren voor een actief flamingantisme. Van Extergem werd voorzitter van deze groep, die het blad *De Socialistische Vlaming* uitgaf.

Binnen de VSAG ijverde Van Extergem vooral voor de vernederlandsing van het lager en middelbaar onderwijs. Op staatkundig vlak werd radicaal geopteerd voor zelfbestuur.

In juni 1917, twee weken na het verdwijnen van *De Socialistische Vlaming*, verscheen te Antwerpen *De Nieuwe Tijd*, een nieuw socialistisch-activistisch tijdschrift. Reeds in het tweede nummer kwam de naam Van Extergem voor. De VSAG en *De Nieuwe Tijd* groeiden snel naar mekaar toe. Edward Joris - de man achter de schermen van *De Nieuwe Tijd* - getuigde later dat Van Extergem "... de eerste was die de noodzakelijkheid van een Vlaamsch-nationale afvaardiging ter conferentie te

Stockholm heeft ingezien." Zelf behoorde Edward Joris tot de Vlaamse minderheidssocialisten die het vredesinitiatief van enkele leden van de IIde Internationale te Stockholm verdedigden.

De SJW riep ook op tot deelname aan de betoging voor Vlaamse zelfstandigheid, ingericht door de Raad van Vlaanderen, die kort ervoor door de VSAG erkend was.

Wegens zijn activistische optreden moest Van Extergem in november 1918 vluchten naar Nederland en Duitsland. Daar maakte hij kennis met de Spartakisten van Karl Liebknecht en Rosa Luxemburg. Vanuit Duitsland schreef hij een aantal artikels voor *De Toorts*, een Nederlands activistenblad. In september 1919 keerde hij terug naar Vlaanderen. Hij werd aangehouden en veroordeeld tot 20 jaar opsluiting. Na 1 jaar werd hij voorwaardelijk vrijgelaten, maar hij mocht niet meer deelnemen of medewerking verlenen aan openbare vergaderingen met politiek karakter. In 1921 hervat hij zijn politieke activiteiten, zij het onder de naam van zijn vrouw, Bertha Horemans. Vanaf 25 december 1921 verscheen onder haar verantwoordelijkheid het blad *Het Zelfstandige Vlaanderen*. In 1923 werd hij lid van de Vlaamse Socialistenbond, die een voortzetting wou zijn van de activistische VSAG, maar die poging mislukte. In 1926 werd hij opnieuw gearresteerd. Ditmaal werd hij gevangengehouden tot juni 1928. Er was nog weinig aandacht voor hem tijdens deze periode, behalve dan in het blad *De Noorderklok* (een vrijzinnig-nationalistisch weekblad) en ook in *De Roode Vaan*, het partijblad van de communisten.

In die tijd was Van Extergem een politieke thuis-

Jef Van Extergem

loze. De Frontpartij was niet voor hem opgekomen en bij de BWP had hij altijd al een aparte plaats ingenomen.

Eind jaren twintig kwamen Van Extergem en de Kommunistische Partij nader tot mekaar. Vooral in het Antwerpse was de jonge KP Vlaamsvoelend. In november 1928 werd Van Extergem voorgedragen als amnestiekandidat (alhoewel hij geen lid was van de KP), maar hij zou zich terugtrekken ten voordele van August Borms. Een eenheidsfront tussen KP en de Frontpartij kwam echter niet tot stand.

Op de dag van de Bormsverkiezing (9 december 1928) maakte Van Extergem zijn definitieve partijkeuze namelijk de Kommunistische Partij, waarin hij verschillende bestuursfuncties zou waarnemen. Begin jaren '30 revolteerde Van Extergem fel tegen de verrechtsing van de Vlaamse Beweging en het fascisme in het algemeen, waarbij vooral het autoritaire regime van Verdinaso (Verbond van Dietsche Solidaristen) en het

VNV (Vlaams Nationaal Verbond) gelaakt werden.

In januari 1937 vond het stichtingscongres plaats van de Vlaamse Kommunistische Partij-VKP met een eigen blad, *Het Vlaamse Volk*. Van Extergem werd secretaris. De partij bleef strijden tegen de rechts-autoritaire stromingen.

Na het oproepen in 1935 van het Kominterncongres tot het vormen van volksfronten tegen de rechts-autoritaire stromingen, slaagde men er in Antwerpen in een soort miniatuurvolksfront te vormen, het Vlaamsch Blok voor Zelfbestuur en Democratie, bestaande uit de VKP, het Federalistisch Volksfront, de Kollektivistische Orde en de Radikale Partij. De twee grote promotoren van het Vlaamsch Blok waren Van Extergem en Leo Augusteyns.

Tot 1939 was het VNV de grootste vijand van de communisten. De massale verrechtsing van het Vlaams nationalisme had als gevolg dat de communisten het steeds moeilijker hadden om zich als flaminganten te bevestigen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Van Extergem actief in het verzet, maar hij werd in maart 1943 aangehouden. Hij overleed in mei 1945 in het concentratiekamp van Elrich.

Het in het Centrum Louis Major aanwezige archief van Jaak Withages, bevat veel documentatiemateriaal met betrekking tot de journalistieke loopbaan van Jef Van Extergem, het activisme en de Vlaamse Beweging. Withages, die verschillende functies bekleedde binnen de Kommunistische Partij, verzamelde jarenlang materiaal rond de figuur van Van Extergem en organiseerde de tentoonstelling *Jef Van Extergem en zijn tijd*.

Bronnen:

Jef Van Extergem en de Vlaamse beweging / Christian Dutoit. - Antwerpen : Soethoudt & Co., 1983. - 112 pp. Archief Jaak Withages CLM/44